

Kaarel Piirimäe, Linda Kaljundi

Seotud, kuid killustatud maailm

Lähiajaloo õpik 9. klassile

II osa

Väljaandja kinnitab õpiku vastavust põhikooli riiklikule õppekavale ning haridus- ja teadusministeeriumi poolt õppekirjandusele kehtestatud nõuetele.

Kaarel Piirimäe, Linda Kaljundi (6.4)

Seotud, kuid killustatud maailm

Lähiajaloo õpik 9. klassile, II osa

Retsensendid Meelis Maripuu, Hilje Maripuu

Toimetaja Tarvo Siilaberg

Kujundaja Heisi Väljak

Keeletoimetaja Piret Pöldver

ISBN 978-9916-663-24-0

Autoriõigus: Maurus Kirjastus OÜ

Esmatrükk: 2022

Trükk: Printon OÜ

Kirjastus Maurus

Tartu mnt 74, 10144 Tallinn

Telefon 5919 6117

www.kirjastusmaurus.ee

tellimine@kirjastusmaurus.ee

Mauruse digiõppevara leiad keskkonnast TaskuTark ÕPI.

taskutark.ee/opi

Kõik õigused käesolevale väljaandele on seadusega kaitstud. Ilma autoriõiguse omaniku kirjaliku loata pole lubatud ühtki selle väljaande osa paljundada ei mehaaniliselt ega muul viisil.

S I S U K O R D

5. Trendid ja struktuurid

5.1.	Kapitalismi võidukäik	4
5.2.	Seotud, kuid killustatud maailm	10
5.3.	Dekoloniseerimine	16
5.4.	Külm sõda	22

6. Lõhenenud Euroopa

6.1.	Kuldaeg Lääne-Euroopas	28
6.2.	Kommunism Ida-Euroopas	34
6.3.	Sulaaeg NSV Liidus	40
6.4.	Nõukogude Eesti	44

7. Globaalne külm sõda

7.1.	Ameerika Ühendriigid	50
7.2.	Ida-Aasia	56
7.3.	Lähis-Ida	62
7.4.	Aafrika	68
7.5.	Ladina-Ameerika	74

8. Külma sõja lõpetamine

8.1.	Külma sõja vastukultuur	80
8.2.	Euroopa ühinemine	86
8.3.	Idabloki kokkuvarisemine	92
8.4.	Üliriikide leppimine	98

9. Uus maailmakord

9.1.	Uus maja, vana vundament	104
9.2.	Iseseisev Eesti	110

5. TRENDID JA STRUKTUURID

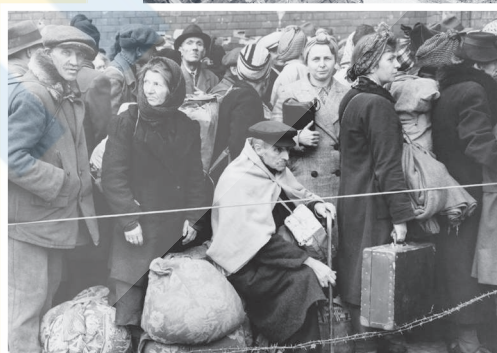
5.1. Kapitalismi võidukäik

Teine maailmasõda purustas fašismi ja natsismi. Mitte jäädavalt ja kõikjal, kuid oli selge, et Hitler, Mussolini ja nende õpilased ei määra inimkonna ajaloo peateed. Kuid fašismi ja natsismi oli võimalik purustada vaid sotsialistliku NSV Liidu abiga. Lääne demokraatia jäi püsima, sest NSV Liit sõdis Suurbritannia ja USA poolel. NSV Liit oli kõike seda, mida Lääne ühiskonnad ei olnud: NSVLis ei olnud vabaturumajandust ega tagatud inimeste õigusi. Tagatipuks olid NSV Liidu juhid veendunud, et kogu maailm võtab varem või hiljem omaks sotsialismi ning kapitalism ja demokraatia surevad välja.

Sõjapurustused
Euroopas 1945. aastal.

Sõja lõppedes olid
miljonid eurooplased
jäänud sõjapagulasteks,
kes olid sunnitud oma
kodu ja kodumaa maha
jätma. Pögenikud 1945.
aastal Saksamaal.

„MARSS SOTSIALISMI“

1940. aastatel arvasid paljud majandusteadlased, et kapitalismi päevad on loetud. Nende hulgas oli ka üks 20. sajandi mõjukamaid majandusteadlasi, austerlane **Joseph Schumpeter** (1883–1950).

Joseph Schumpeter sündis 1883. aastal Moraavias, mis tollal oli osa Austria-Ungari impeeriumist. Tema mõlemad vanemad olid rahvuselt tšehhid, kuid Schumpeter pidas end sakslaseks. 1932. aastal kolis ta USAsse. Ta töötas elu lõpuni, 1950. aastani Harvardi ülikoolis.

1942. aastal avaldas Schumpeter oma kuulsaima teose „Kapitalism, sotsialism ja demokraatia“. Selles ennustas ta, et kapitalism hävineb, ning mitte oma puuduste, vaid tugevuste tõttu. Arenev kapitalism õõnestab omaenda alustalasid, sest bürokratlikud määndžerid astuvad uuendusmeelsete ettevõtjate asemele. Jõukuse kasv toidab ühiskonnas kapitalismi-vastaseid hoiakuid. Schumpeter kahtles, et inimesed on sisimas ettevõtlikud. Nad ihkavad turvatunnet, võrdsust ja riigipoolset reguleerimist ja juhtimist. Schumpeter nõustus nendega, kes väitsid, et sotsialism on majanduslikult efektiivne.

Sotsialism suudab kapitalismist paremini jagada ümber ühiskonna rikkusi. Samuti ei laasta hästi juhitud sotsialismi majanduskriisid, mis on kapitalistliku majanduse tunnuseks. Sotsialism võitleb ka edukamalt töötuse ja inflatsiooni vastu. 1949. aasta detsembris oma viimases kõnes „Marss sotsialismi“ ennustas ta: „Kapitalistlik kord kaldub ise ennast hävitama ja tõenäoliselt on selle järeltulija tsentraalne sotsialism.“

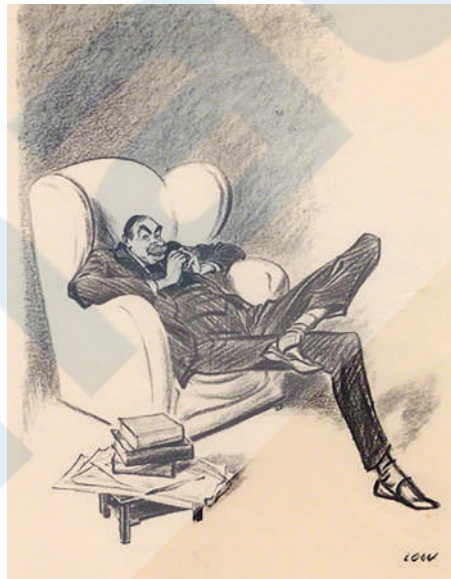
1940. aastateks oli kapitalismi nõrgestanud nii suur majanduskriis kui ka Teine maailmasõda. 20. sajandi teise poole ajalugu võib vaadelda kui kapitalismi ja sotsialismi ülemaailmset võistlust. Alles 1989. aastaks oli selge, et peale on jäänud kapitalism.

Kuigi Schumpeteri ennustus ei täitunud, oli tema kriitika paljuski õige. Kapitalismi laastasid üleilmsed kriisid. Vaba turumajandus põhjustas ebavõrdsust nii riikide vahel kui ka sees. See omakorda tõi kaasa konflikte. Schumpeter võttis kasutusele mõiste **loov hävitus**. Loov hävitus toimub siis, kui uus tehnoloogia asendab vana. Näiteks kui leiutati auto, kaotasid voorimehed ja töllassepad töö. Seevastu autotootjad, sohvrid ning autoremondilukksepad võisid olla rahul. Nii põhjustab nn loov hävitus ühiskonnas pidevalt muutusi. Seda on sageli raske taluda, eriti neil, kes ei suuda ajaga kaasas käia.

Hiljemalt Teise maailmasõja alguseks oli selge, et kapitalistlik süsteem peab ellu jäämiseks muutuma. Laias laastus oli selleks kaks teed. Liberaalid arvasid, et riigi rolli majanduses peaks võimalikult palju vähendama. Sotsiaaldemokraadid seevastu leidsid, et riik peaks sekkuma ja tasandama kapitalismi ebakõlasid. Sõja lõpust kuni 1970. aastateni domineeris viimane seisukoht. 1980. aastatest alates on ülekaalus olnud liberaalid.

Karikatuur John Maynard Keynesist (1934).

John Maynard Keynes sündis 1883. aastal Suurbritannias kõrgkeskklassi perre. Tema isa oli õppejõud ning ema esimene naissoost linnavolinik Cambridge'i linnas. 1919. aastal osales ta rahandusministeeriumi esindajana Pariisi rahukonverentsil. Keynesi ülesanne oli hoolitseda selle eest, et Saksamaalt ei nõutaks kõrgeid reparatsioone. Keynes teadis, et kui sakslased peavad maksma reparatsioone, ei jätku neil raha Suurbritannia jt riikide kaupade ostmiseks ning maailmamajandus jääb kirtssema.

HEAOLURIK

Sõjajärgse kapitalistliku majanduspoliitika nurgakiviks kujunes **keinsianism**. Keinsianismi rajajaks oli briti majandusteadlane **John Maynard Keynes** (1883–1946).

Keynesi idee kohaselt oli riigi põhiülesanne hoida ära töötust ja majandussurutist. Majanduskasvu soodustamiseks pidi riik suurendama kulutusi, makstes sotsiaaltoetusi või parandades avalikke

teenuseid. Näiteks kui riik ehitab teid, saavad ettevõtted ja inimesed tööd. Riik ei pidanud kartma laenu võtmist, sest majanduskasvu ajal oli võimalik laenud tagasi maksta. Nii tegutsedes oli riigil võimalik ära hoida suuri majanduslangusi.

Keynesi ideed hakkasid pääsema mõjule nii Suurbritannias kui ka USAs enne Teist maailmasõda. Valitsuse roll majanduses ja ühiskonnas kasvas. Riik suurendas tunduvalt kulutusi avalikele teenustele, nagu tervishoid, töötuskindlustus ja pensionid. Kujunes mõiste „heaoluühiskond“. See tähendas, et kõigil inimestel pidi olema töö, mille eest saada väärikat palka. Mitte keegi ei tohtinud vireleda vaesuses puude, haiguse või vanaduse tõttu.

Keynesi majanduspoliitika põhjendas, miks riigi sekkumine majandusse on vajalik. Kuid tähtis oli silmas pidada, et sekkumine on piiratud. Keinsianism toimis vaid siis, kui toimis turumajandus. See oli kaugel sotsialismist. **Keinsianismis** on nähtud ka nn **kolmandat teed** vaba turumajanduse ja sotsialismi vahel. Keynes soovis pakkuda töölistele kaitset pikaajalise töötuse eest ning jagas nendega kapitalismi rikkusi. Samal ajal läks ta kompromissile ettevõtjate ja kapitali omanikega, ohustamata liigselt nende tulusid.

Keinsianismi kõrgaeg saabus 1960. aastatel. USA President **John F. Kennedy** vähendas makse olukorras, kus riigi kulutused juba niigi ületasid tulusid. Majandus pööraski kasvule ja töötus vähenes. Kuid Suurbritannias algas samal ajal kummaline nähtus, mida Keynesi majandusteooria ei osanud selgitada. Samaaegselt kõrge inflatsiooniga ehk hindade tõusuga oli ka peatunud majanduskasv ja suurenes töötus. Keynesi teooria järgi oleks pidanud hindade tõus näitama suurenenud nõudlust ja seega majanduskasvu. Nüüd kaasnes inflatsiooniga hoopis majanduslangus.

1970. aastate alguses tabas Lääne ühiskonda energiakriis, millega kaasnes terav kütusepuudus ja üldine majanduslangus. Levisid kütusevargused ja müüki tanklates tuli reguleerida.

Hayek 1981. aastal üritusel Londoni ülikooli kolledžis. Friedrich August von Hayek sündis 1899. aastal Austria-Ungari pealinnas Viinis. Sarnaselt Keynesiga oli tema isa ülikooli õppejõud. Hayek töötas teadlasena Austrias, Suurbritannias, USAs ja Saksamaal. 1938. aastast oli ta Briti kodanik.

LIBERALISM

Euroopas ja Ameerika Ühendriikides oli Teise maailmasõja järel enneolematult kiire majanduskasv. Kuid 1970. aastateks oli pidu läbi ja Keynesi majandusteooria ei suutnud selgitada, mis viltu läks.

1970. ja 1980. aastatel tõusid esile liberalismi ideed. Liberalismi mõttevoolu vedasid Schumpeteri kaasmaalased, Austria juudid **Ludwig von Mises** ja **Friedrich Hayek**. Neid kõiki ühendas

Austria-Ungari impeeriumi lagunemisekogemus Esimese maailmasõja tulemusel. Kui rahvuslased nägid selles rahvosluse triumfi, siis nemad nägid majandussidemete lõhkumist ja majanduslangust. Liberaalide arvates tuli riigi ja majanduse juhtimine hoida lahus.

1944. aastal avaldas Friedrich Hayek ühe kõigi aegade mõjukaima majanduslase raamatu „Tee orjusse“. Selles hoiatas ta igasuguse

riikliku sekkumise eest. Ühtviisi ohtlikud olid tema arvates nii fašistlikud kui ka sotsialistlikud ideed majanduse juhtimisest või planeerimisest. Ta leidis, et need viivad vältimatult totalitaarse riigi tekkeni ja inimese vabaduse hävitamiseni. Hayeki järgi oli parim viis tagada majanduskasv, kui jätta majandus turujõudude meelevalda. See tähendas, et majandust reguleerib kõige paremini **nõudluse ja pakkumise suhe**.

Hayek ei välistanud valitsuse piiratud sekkumist, kui oli vaja tagada aus konkurents, kaitsta tarbijate tervist või piirata tootmisest tekkivat **keskkonnakahju**. Samuti ei eitanud ta vajadust sotsiaaltoetusteks.

Liberaalide tähetund saabus 1980. aastatel. Uus majanduspoliitika rõhutas riigi rolli eelarve tasakaalu säilitamisel. Riigi kulutused tuli hoida kontrolli all, vähendades makse ja kulutusi avalikele teenustele. Liberalismi käilakujudeks olid Suurbritannia peaminister

Suurbritannia peaminister Margaret Thatcher oli oma juhtimisstiili tõttu tuntud kui Raudne Leedi.

Margaret Thatcher (ametis 1979–1990) ja USA president **Ronald Reagan** (ametis 1981–1989). Nad kujunesid kogu ajastu sümboliks ja nende mõju kandus edasi 1990. aastatesse, eriti endistesse sotsialismimaadesse. 1992. aastal võttis Eestis **Mart Laari** juhitud valitsus eeskujuks thatcherliku majanduspoliitika.

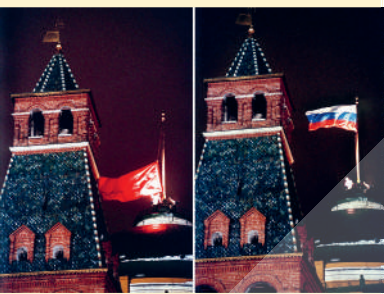
Liberalism soodustas majanduskasvu, kuid selle suurimaks probleemiks kujunes kasvav lõhe rikaste ja vaeste vahel ning sellega kaasnev tõrjutusetunne. Ühiskondlikke konflikte süvendasid ülemaailmsed majanduslangused ja -kriisid, mida liberaalne majanduspoliitika ei suutnud ära hoida.

Küsimused

1. Milliseid maailmavaateid esindasid Teise maailmasõja võitnud riigid, milliseid kaotajad?
2. Selgita oma sõnadega mõisteid „kapitalism“ ja „sotsialism“. Milles seisneb nende peamine erinevus majanduses?
3. Mida tähendas Teise maailmasõja järel kujunenud „heaoluühiskond“? Oli see omane läänemaailma riikidele või kommunistlikule leerile?
4. Võrdle keinsianismi ja liberalismi põhimõtteid: mis on negatiivset riigivõimu sekkumises majandusse, mis on positiivset?
5. Miks kaasnevad majanduskriisidega ühiskondlikud konfliktid ja rahutused?

5.2. Seotud, kuid killustatud maailm

NSV Liidu lipu langetamine
ja Vene Föderatsiooni lipu
heiskamine Moskvaa Kremli
25. detsembril 1991.

Inimkonna ajalugu võib kirjeldada **liikumisena ühinemise või lagunemise suunas**. Esimese maailmasõja järel lagunesid impeeriumid Euroopas. Nende asemele astusid uued rahvusriigid, nende hulgas Eesti. Rahvusriigid ei suutnud teha piisavalt koostööd ega ühineda ohtude vastu. Euroopa poliitiline olukord oli habras ja varises 1930. aastate lõpus ja Teises maailmasõjas kokku.

Teise maailmasõja tulemusel Euroopa killustumine lõppes ning see kasvas üle ühinemiseks. Ida-Euroopas haaras sõja tulemusel tugevnenud NSV Liit. NSV Liit haaras oma mõjusfääri ka Kesk- ja Ida-Euroopa riigid, mis olid iseseisvunud Esimese maailmasõja järel. Jugoslaavia säilitas sõltumatuse NSV Liidust, kuid võttis üle sotsialismi. Ida- ja Kesk-Euroopas kestis sotsialism 1989. aastani, kui sotsialistlikud režiimid kokku varisesid. 1991. aastal lagunes ka NSV Liit. NSV Liidu õigusjärglaseks astunud Vene Föderatsioon püüdis lagunemisprotsessi peatada, rajades Sõltumatute Riikide Ühenduse (SRÜ). Praegu osaleb SRÜ töös üheksa viieteistkümnest endisest NSV Liidu liiduvabariigist, kuid lähedasemad suhted on vaid Venemaa ja Valgevene vahel.

1991. aasta augustis taastas Eesti oma iseseisvuse. Sarnaselt 1918. aastaga leiti end olukorrast, kus väikese rahvusriigina oldi üksi maailmas. Eesti iseseisvuse püsima jäämine sõltus sellest, kui hästi suudetakse ühineda ehk integreeruda Euroopasse. SRÜga Eesti liituda ei soovinud, sest see tähendaks langemist Venemaa mõju alla. Eesti pidas end ajalooliselt Euroopa osaks. Euroopaga liitumise edukus sõltus omakorda sellest, kas külma sõja järel saavutavad ülekaalu ühinemis- või lagunemisprotsessid.

1999. aastal kirjutasid Valgevene ja Venemaa alla lepingule kahe riigi liitmiseks. Tegelikult on liitriigi või konföderatsiooni rajamine läinud üle kivide ja kändude. Ei ole selge, kas Valgevene pikaaegne diktaator Aleksandr Łukašenka tahab tegelikult Venemaaga liituda, sest selle tulemusel võib ta kaotada võimu.

Aleksandr Łukašenka ja
Vladimir Putini kohtumine
2020. aasta septembris.

EUROOPA ÜHINEMINE

Eesti õnneks oli 1991. aastaks Euroopas valdav suund ühinemise poole. Seda nimetati Euroopa integratsiooniks ja alguse oli see saanud 1951. aastal, kui asutati **Euroopa Sõe- ja Teraseühendus**. Sellega loovutasid Lääne-Saksamaa, Prantsusmaa, Itaalia, Belgia, Holland ja Luksemburg kontrolli oma söe- ja terasetööstuse üle riikideülesele ametkonnale.

Euroopa Sõe- ja Teraseühendus oli tänapäevase Euroopa Komisjoni eelkäija. Euroopa Komisjon on Euroopa Liidu valitsus, mis jälgib Euroopa Liidu seaduste toimimist ning ajab Euroopa Liidu igapäevaseid asju.

Miks loovutasid Lääne-Euroopa riikide valitsused vabatahtlikult võimu? Riigijuhid mõistsid, et konkurents võib kahjustada kõiki, koostööst aga võidavad kõik. Ilma sõe ja teraseta ei ole võimalik sõjaks valmistuda. Andes need tähtsad ressursid rahvusvahelise ametkonna valitseda, muudeti uue omavahelise sõja puhkemine peaaegu võimatuks.

Sõe- ja teraseühendusest kasvas välja **Euroopa majandusühendus**. Samal ajal, kui Eesti taastas iseseisvuse (1991), jätkus ja süvenes ühinemisprotsess. 1992. aastal muudeti majandusühendus **Euroopa Liiduks**. Euroopa Liit hakkas ette valmistama ühist **rahaliitu** (euroliitu). Samuti hakati kooskõlastama riikide julgeoleku- ja välispoliitikat. Ahvatlus võtta osa Euroopa ühinemisest haaras üha enam riike. 1995. aastal, kui liitusid Soome, Rootsi ja Austria, oli Euroopa Liidul juba viisteist liiget. Oli loomulik, et Euroopa Liiduga tahavad ühineda hiljuti iseseisvunud Ida- ja Kesk-Euroopa maad, teiste hulgas Eesti. Erinevalt 1918. aastast oli Eestil valida, kas jääda riigina üksi või ühineda süsteemiga, milles väikeriigi õigused ja vabadused on kaitstud. Eesti valis viimase.

GLOBALISEERUMINE

Tänapäeva maailmast kõneldakse sageli kui globaliseerunud või globaliseeruvast maailmast. Mis see täpselt tähendab, on sageli segane.

Esiteks, tänu transpordivahendite arengule on tänapäeva **maailm muutunud „väiksemaks“**. Osaliselt tänu sellele on 1945. aastast alates kiiresti kasvanud rahvusvahelise kaubanduse maht. Üha rohkem kaupu liigub üle riigipiiride. Alates 1980. aastate algusest on globaliseerumise peamiseks edasiviivaks jõuks olnud rahvusvahelised investeeringud. Raha, mis liigub üle riigipiiride (nn väliskapital), on muutnud tundmatuseni paljude riikide majandusi ja ühiskondi.

Teiseks globaliseerumise mootoriks on olnud **sidevahendite areng**. Telefoniside levik kaotas barjääre rahvusvahelises suhtluses. Raadio ja eriti televisioon töid maailma uudised koju kätte. Eesti taasiseseisvumisega üsna samal ajal avati avalikkusele üleilmne võrk ehk internet. Internet võimaldab peaaegu kogu maailma elanikel juurdepääsu informatsioonile, ühendustele ja vestlustele.

Internetiühenduse paigaldamine
Ruhnu piiripunktis 1997. aastal.
Eesti iseseisvus taastati paar
aastat enne interneti avamist
avalikkusele. Eesti tegi suuri
pingutusi, et interneti ja info-
ühiskonna võimalusi parimal
viisil ära kasutada. Muuhulgas nn
tiigrihüppe programmi tagajärjel
muutus Eesti edumeelseks ja
üle maailma tuntud e-riigiks.

Globaliseerumine ühendab, kuid samal ajal ta ka lagundab ja killustab. 1945. aastal oli ÜRO asutajariike 51, kuid 2020. aastal oli ÜROs juba 193 riiki. Enamik maailma riike on väikesed, paljud ka nn mikroriigid. Eesti on rahvaarvult 155. riik – see tähendab, et meist väiksemaid riike on 38. Riikide arvu kiire kasv on Euroopa, Jaapani, NSV Liidu jt impeeriumite ja föderatiivsete riikide, nagu Jugoslaavia, lagunemise tulemus. Mõned lagunemised olid rahumeelsed, teiste tulemuseks olid aastatepikkused konfliktid ja sõjad.

Koloniaalvõimu alt vabanenud riigid püüdsid tavaliselt kaitsta end rahvusvaheliste majandusmõjude eest. Nii püüti Aafrikas, Aasias kui ka Ladina-Ameerikas kaitsta oma turge tollidega ning toetada iga hinna eest kodumaist tööstust. Ka Euroopa Liit kaitses oma ühist siseturgu, kuigi oli kaotanud tollipiirid Euroopa sees.

1980. aastatest alates on aga globaliseerumine järjest avanud riikide majandusi ja vähendanud piiranguid kaubandusele. Majandusharud, mis ei ole rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised, lähevad pankrotti. Seda oleme kogenud ka Eestis. Näiteks on Eestis lõpetatud tekstiilitootmine, mille lipulaevaks oli Narvas asunud kunagi Euroopa suurim tekstiilitööstusettevõtte Kreenholm. Tänapäeval on suurem osa tekstiilitööstusest kolinud Aiasse, kus tootmine on odavam.

Kreenholmi manufaktuuri
rekonstrueeritud tsehh 1988.
aasta maikuus. Sel ajal töötas
ettevõttes üle 8000 töölise ja
ametniku. Ettevõtte pankrot
kuulutati välja 2010. aastal.

Ettevõtete pankrotid on avatud ja globaliseeruva majanduse paratamatu kaasnähe. See tähendab aga, et inimesed jäävad töötuks, sest nende seniseid oskusi ei ole enam vaja. Riikides, kus on pikka aega võimul olnud sotsiaaldemokraadid, püüab riik aidata uue kutse omandamisel ja töö otsimisel. Liberaalide juhitud riikides on aga valdavaks hoiak, et inimene peab ise olema ettevõtlik ja hakkama saama.

Nii või teisiti toob globaliseerumine kaasa ühiskondlikke ehk sotsiaalseid probleeme. Suureneb majanduslik ebavõrdsus. Samuti on probleemiks, et mood, meelelahutus, sport, massikultuur on üha

Kiirtoiduketi McDonald'si
hoone Tartus Turu tänaval
2003. aastal. Kompaniid nagu
McDonald's ja Coca-Cola on
muutunud globaliseerumise
ja amerikaniseerumise
sümboliteks.

globaalsem ja ühetaolisem kõikjal maailmas. See aga põhjustab vastureaktsiooni, sest kohalike tavade kadumine paljudele ei meeldi. Püüd säilitada kohalikku eripära tugevneb. Mõnel juhul hakatakse võitlema aktiivselt globaalsete trendide, nt naiste õiguste kaitse, rassismi keelustamise, inimõiguste jms vastu.

2010. aastatel oli näha globaliseerumise-vastaste poliitiliste liikumiste tugevnemist. Suurbritannia 2016. aasta otsuses lahkuda Euroopa Liidust on nähtud reaktsiooni üleilmastumisele. Euroopas on Ungari hakanud võitlema globaliseerumise mõjude vastu. Üleilmastumine on siiski veel kaugel sellest, et muuta maailma ühetaoliseks. Ühinemine ja killustumine käivad maailma ajaloos käsikäes.

2016. aastal valisid ameeriklased USA presidendiks Donald Trumpi, kelle ajal püüdis USA üha rohkem endasse sulguda.

Küsimused

1. Selgita oma sõnadega autori väidet, et „Teise maailmasõja tulemusel Euroopa killustumine lõppes ning see kasvas üle ühinemiseks”. Kuidas see mõjutas Eestit?
2. Kuidas on sidevahendite areng mõjutanud 20. sajandi ajalugu?
3. Too näiteid, mis on globaliseerumises positiivset ja mis negatiivset.
4. Selgita oma sõnadega, mida tähendab väide, et globaliseerumine on muutnud maailma „väiksemaks”.

